

תקע בשופר גדול לחרותנו – לכלל ולפרט

1. מאמרי הראיה חלק א' עמוד 268

"והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים". "א-להינו וא-להי אבותינו תקע בשופר גדול לחרותנו..."

על שופר גדול של גאולה נבא הנביא ולתקיעת שופר גדול אנו מתפללים, גדול דוקא. כי מדרגות שונות יש בשופר של גאולה: יש שופר גדול, שופר בינוני רגיל ויש שופר קטן. ושופרו של משיח נמשל אל השופר כפשוטו, אל השופר של ראש השנה.

ההלכה קובעת בשופר של ראש השנה שלש דרגות:

(א) שופר של ר"ה מצוותו בשל איל (שלחן ערוך או"ח תקפ"ו א).

(ב) בדיעבד כל השופרות כשרים (שם).

(ג) שופר מבהמה טמאה וכן שופר מבהמות עבודה זרה של גוי פסול, אבל אם תקע בו יצא ידי חובתו. ומותר לתקוע בכל שופר שהוא אם אין שופר כשר, ובלבד שלא יברך עליו (עיי' משנ"ב שם).

והדרגות אלה המנויות בהלכה בשופר של ראש השנה מקבילות הן לדרגות בשופר של גאולה. מהו לאמיתו של דבר שופר של גאולה? בשם "שופר של משיח" אנו מתכוונים להתעוררות ולדחיפה הגורמת לתחיתו ולגאולתו של עם ישראל. התעוררות זו היא התקיעה המקבצת את האובדים והנדחים והמביאתם להר הקודש בירושלים.

היה היתה בישראל בזמנים שונים וישנה גם כיום בחלקים וביחידים מישראל, התעוררות ורצון שמקורם בקדושה באמונה החזקה בה' ובתורה, בקדושת ישראל ותעודתו, וברצון לקיים את רצון ה' שהיא גאולת ישראל השלמה. זהו השופר הגדול והמעולה - רצון עם להגאל מתוך הרצון הנעלה למלא את תעודתו הגדולה, שאינה נתנת להתמלא בהיותו גולה ועלוב.

ויש שהרצון הקדוש נחלש, אין ההתלהבות הגדולה לרעיונות עליונים שבקדושה. אבל נשאר לפחות הטבע האנושי הבריא, שגם הוא מקורו בקדושה. וטבע אנושי בריא זה מחולל רצון טבעי פשוט באומה להקים את שלטונה בארצה, לקום ולהשתחרר, לחיות חיי חופש פשוטים ככל העמים. רצון טבעי זה מתוך הרגשה לאומית טבעית, זהו השופר הבינוני הרגיל, המצוי בכל מקום. אף הוא שופר כשר, אעפ"י שמצוה בראשון יותר מאשר בו. "בדיעבד כל השופרות כשרים".

אולם יש גם דרגה שלישית בשופר של משיח ואף היא מקבילה לשופר של ראש השנה: שופר קטן, פסול, שתוקעים בו בהכרח, אם אין שופר כשר בנמצא. אם אפסה התלהבות הקודש ורצון הגאולה הנעלה הנובע ממנה, ואם גם הרגשה אנושית לאומית וטבעית ורצון של חיי לאום בכבוד גם הם אפסו, אם אי אפשר לתקוע בשופר כשר לגאולה באים אויבי ישראל ותוקעים באזנינו לגאולה. הם מכריחים אותנו לשמוע קול שופר, הם מתריעים ומרעישים באזנינו ואינם נותנים לנו מנוח בגולה. שופר של חיה טמאה נהפך לשופרו של משיח. עמלק, פיטלורה, היטלר, וכו', מעוררים לגאולה. ומי שלא שמע קול השופר הראשון, ואף לקול השופר השני הדגיל לא רצה לשמוע כי אזניו נאטמו, הוא ישמע לקול השופר הטמא, הפסול, בעל כרחו ישמע. ואף הוא יוצא ידי חובה, גם לאומיות זו של השוט, של "צרת היהודים", גם בה יש מן הגאולה. אולם, על שופר זה אין לברך, "כל שהוא מין קללה אין מברכין עליו".

אנו מתפללים, שלא יביאנו הקב"ה עוד לידי שמיעת השופר הפסול והטמא בעל כרחנו. ואף לשופר הפשוט, הבינוני, החילוני כמעט, אין אנו מתגעגעים ביותר. אנו תפלה: תקע בשופר גדול לחרותינו, שופר שבא מתוך עומק קדושתה של נשמת ישראל, מתוך קדש קדשינו, ואז תהא הגאולה שלמה.

(מדברי רבנו זצ"ל בראש השנה תרצ"ד בחורבת רבי יהודה החסיד, נערך ונרשם ע"י מאיר מדן).

2. אם הבנים שמחה עמוד ע"ב

ועתה, בא ברוך ה', וראה כי דברינו מפורשים במדרש חז"ל בפסוק: "וישלח את היונה" - יונה הוא סימן לישראל. כשם שלא מצאה היונה מנוח לכף רגלה, כך ישראל לא יהיה להם מנוחה בגלות, שנאמר: "ולא יהיה מנוח לְכַף־רַגְלָךָ", וכשם שהיונה שבה אל התיבה, כך ישראל עתידים לשוב לארצם מן הגלות מפני עול הגויים שנמשלו למים... הרי מפורש במדרש, שהגלות תדחקם לארצם... וכן הוא בב"ר (פרשה לג): "ולא מצאה היונה מנוח" - יהודה בר נחמן בשם ר"ש אמר: אילו מצאה מנוח לא היתה חוזרת. ודכוותה: "היא ישובה בגוים לא מצאה מנוח" - אילו מצאה מנוח לא היו חוזרים. ודכוותה: "ובגוים ההם לא תרגיע ולא יהיה מנוח לְכַף־רַגְלָךָ" - הא אילו מצאו מנוח לא היו חוזרים, עכ"ל. וכתב על זה בספר "תורה תמימה" בזה"ל: "והכי פירושו - היא ישובה בנפש חפצה בגוים, ולא היתה נותנת לב לשוב ולחזור לארץ ישראל, אלא שלא עלתה בידה לפי שלא מצאה מנוח. והנה, הדרשה הזאת יקרה היא מאד בהשקפתה הבהירה, והד קולה ישמע בכל דור ודור, עד היום הזה", עכ"ל.

3. אם הבנים שמחה עמוד פ"ח

ונחזור לראשונות, למה שכתבתי למעלה, שכל המכות שלקינו הוא רק לעורר אותנו לשוב לארצנו הקדושה. ושמעתי בזה דבר נאה משמו של רבנו איש אלקים, הגאון הקדוש ר' בונים מפשיסחא, בפסוק "משכני אחריו נרוצה", דביארו כך: דהנה בקניית בהמה יש שני מיני משיכה. האחד - קורא אותה והיא הולכת אחריו, והשני - הכישה במקל ורצה לפניו. בכל אחד מאלו שני המינים, הוא קונה אותה במשיכה. רק החילוק באלו שני המינים הוא, דבמין הראשון - דהמשיכה היא בדרך קריאה - הבעל בית הולך לפניו והבהמה אחריו, ובמין השני - דהמשיכה היא בהכשת מקל - אז הבהמה הולכת לפניו והבעל הבית הוא מאחריה. ואיזה משיכה עדיפה לבהמה? ודאי המשיכה בדרך קריאה, דאין לבהמה שום כאב, משא"כ המשיכה דהיא דרך הכאה - כואב לה וסובלת יסורי ההכאה. כן אנחנו לפני הקב"ה בענין קריאתנו לשוב לארץ ישראל. דאם נשמע לקול הקורא אותנו בשם הקב"ה לשוב לארץ ישראל, אז נהיה בבחינת משיכה דקורא אותה והולכת אחריו, ולא נסבול שום צער ושום הכאות אלא נלך מרצוננו הטוב בלי איזה הכרח מבחוץ, והיית' ילך לפנינו ואנו אחריו. משא"כ אם לא נשום לבנו לשוב לארצנו מעצמינו, אלא נמתין עד שיבא המקל ויכה אותנו, אז תהיה המשיכה בבחינת הכישה במקל ורצה לפניו, ונסבול כאבים ויסורים של המקל מאויבינו, עד שהם יכריחו אותנו לרוץ לפניו יתברך לארץ ישראל. וזה שאנו אומרים לפני הי"ת: "משכני, אחריו נרוצה" - היינו, שקנה אותנו בקנין משיכה כזה ש"אחריו נרוצה", בבחינת קורא לה והיא הולכת אחריו, שתן בלבנו להמשיך אחריו לשוב לארצנו הקדושה ע"י קריאתך לחוד, שאתה קורא אותנו ע"י צדיקי הדור שקוראים אותנו בשמך לשוב

לאחוזת אבותינו, ולא תקנה אותנו במשיכת המקל - שלא יהיה ברצוננו לשוב ורק המקל יכריחנו לשוב, דאז צריך ריצה לפניו, שאנחנו נהיה לפניך ואתה אחרינו. עכ"ד, ודפח"ח.

4. רמב"ם הלכות תשובה פרק ג הלכה ד

אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו, כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה...

5. של"ה מסכת ראש השנה פרק תורה אור

נה. עוד יתעורר ברמז הקולות, מה שמרמזים. ומתחלה, אקדים לך מה שכתבו הקדמונים, כשם שיש להגוף בריאות, וחולי ומיתה, כן יש בנפש. ובריאות הנפש הוא, קיום התורה והמצוות והנהגת המדות הישרות. והחולאים הוא בחסר מאלו הדרכים או בחלוק. והרפואות להם הוא התשובה הגמורה. וכמו שאם יכבד החולי במאד מאד בגוף, אזי מת, כן אם הרשיע הרבה, אזי הכרת תכרת הנפש בר מינן. ועל זה אמרו רבותינו ז"ל: "רשעים בחייהם קרוים מתים". לכך תוקעין תשר"ת. ופירשו רבותינו ז"ל, שברים הוא גנוחי גנח, כדרך החולים, ותרועה הוא יליל ובכיה, כדרך שבוכים על המתים. והנה עשה א-להים את האדם ישר, רק שהאדם מקלקל את עצמו, והוא עקש ופתלתל. על זה מורה תקיעה ראשונה, שהוא קול פשוט וישר. ואחר כך שהוא גנוחי גנח, רומז על חולי הנפש. ואחר כך יליל, רומז על חטאים גדולים, שהם מיתת נפש. על זה צריך האדם להיות גנוחי גנח, ויילל בבכיה רבה, פלגי מים ירדו עיניו ויחזור, כי השם יתברך מקבל השבים. וכשעושה תשובה שלמה, אז שב הוא לדרכו הראשונה כאשר עשה אותו השם יתברך ישר. וזהו תקיעה אחרונה, שהוא גם כן קול פשוט וישר, כי טוב וישר ה', על כן הוא יורה חטאים בדרך. כמו שאמרו חכמינו ז"ל במדרש, כי מצד החכמה והנבואה, לא היה תקנה לחוטא, גם מצד התורה לא היה תקנה רק לשגגות, על ידי קרבן. אמנם, השם יתברך ברוך הוא ברחמיו וברוב חסדיו אומר, יעשה תשובה, ומביא זה הפסוק: 'טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך'. וזהו שאמר הכתוב: 'כי ישרים דרכי ה'.' 'ישרים' - לשון רבים, כלומר, שתי פעמים ישר, דהיינו שעשה אותו ישר, וכשחטא ושב, מחזירו להיות ישר. כל אלה המחשבות יחשוב.. בעת התקיעות, ויעמוד באימה וביראה ורתת וזיע בשעת התקיעות, ויתודה וישוב אל ה' א-להינו.